

VANLIGA VÄXTSTEKELAR PÅ ROSOR

Rosor angrips av ett flertal skadedjur, däribland flera arter av växtsteklar. Inom den artrikaste stekelfamiljen, egentliga bladsteklar, Tenthredinidae, finner vi flertalet av de arter som angriper rosor. Till de minerande arterna hör rosenskottstekeln, som förstör det första floret. Den lilla rosenbladstekeln, vars ägg orsakar att bladen rullas ihop på ett karaktäristiskt sätt tillhör de gallbildande arterna vilket även sömntornsstekeln gör. Arter vars larver lever fullt synligt ute på bladen ingår i gruppen frilevande arter. Till den sistnämnda gruppen hör den slemmiga rosenbladstekeln och den vitgördlade rosenbladstekeln. Den gula rosenstekeln tillhör familjen rosensteklar (syn. borsthornsteklar), Argidae. Gemensamt för dessa steklar är att de saknar midja, dvs. de har ingen insnörning mellan bak- och mellankropp

Fjärilslarver och stekellarver kan förväxlas. Larverna till samtliga av de ovan nämnda stekelarterna har sju par bukfötter (Fjärilslarver har högst fyra par).

ROSENSKOTTSTEKEL

Rosenskottstekeln (*Ardis brunneiventris*) är mycket vanligt förekommande på odlade rosor. Angreppen

Bildrättigheter saknas

Skottet vissnar och dör vid angrepp av rosenskottstekeln. Larven lever inne i skottet.

kan bli mycket omfattande, särskilt allvarligt angrips remonterande (upprepad blomning under sommaren) rosor. Rosenskottstekeln angriper inte bladen. Dess larver lever inne i skotten och rosenskottstekeln räknas därför till de minerande arterna.

Skadebild

De angripna skottspetsarna vissnar och svartnar. Vid omfattande angrepp kan det första floret kraftigt reduceras. Endast det första floret berörs av detta skadedjur. Om man delar ett skott på längden syns en grov gång, som är ca 3–4 cm lång. Eventuellt finns det en gulvit larv i dess nedre del. Om larven lämnat skottet syns istället ett runt hål vid gångens nedre del.

Biologi och utseende

Den fullbildade insekten är svart, 5–6 mm lång, och har vitgula ben. Den kommer fram i slutet av maj månad och en tid framöver. Honorna söker upp rosornas skottspetsar och lägger ett ägg per skott. Ägget kläcks efter några dagar och larven gnager sig in i skottet efter att först en kort tid ha gnagt litet på omgivande blad. Under tre veckors tid äter larven inne i skottet, så att det blir urholkat. Larvens huvud är hela tiden riktat nedåt och ansenliga mängder av svarta exkrementer kommer ut genom ingångshålet. Vid slutet av larvens vistelse inne i skottet kommer den skadade delen att vissna och svartna. Larven, som är gulvit med något mörkare brunfärgat huvud, blir som mest 12 mm lång. Den fullvuxna larven tar sig ned i jorden och spinner in sig i en kokong i vilken den även övervintrar. Förpuppningen sker först ca 14 dagar innan steklarna kommer fram på våren. Rosenskottstekeln har endast en generation per år.

LITEN ROSENBLADSTEKEL

Den lilla rosenbladstekeln (*Blennocampa phyllocolpa*, syn. *B. pusilla*) är mycket vanligt förekommande på remonterande rosor, särskilt polyantharosor.

Ägg från den lilla rosenbladstekeln orsakar att bladen rullar ihop sig. Så småningom gulnar bladen och ramlar av.

Skadebild

Bladen rullar ihop sig och bildar en smal rulle. Inuti rullen kan man finna en eller flera små larver och se gnagskador på bladens undersida. Intillsittande blad kan visa samma skada utan att några ägg har lagts i dessa blad. Endast blad som utvecklats under våren–försommaren uppvisar skador. Angripna blad gulnar och ramlar av.

Biologi och utseende

Den fullbildade insekten är svart, 3–4,5 mm lång, och benen är delvis vita. Under maj och juni lägger honorna ägg i kanten, på undersidan av de enskilda, små bladen. Bladen rullar ihop sig mot undersidan och i denna rulle lever larverna en och en eller flera tillsammans. Det händer att flera blad i närheten rullar ihop sig trots att stekeln inte lagt några ägg på dem. Larven, som blir högst 10 mm lång, är blekt grön och har mörkbrunt huvud. På larvens rygg finns små vårtor, som var och en är försedda med tre korta, vita hår. Larven lever av den saftiga vävnaden på bladets undersida. Den fullvuxna larven tar sig ned i jorden och spinner in sig i en kokong i vilken den övervintrar. Förpuppning sker först påföljande vår. Det uppträder bara en generation årligen.

SLEMMIG ROSENBLADSTEKEL

Skador av den slemmiga rosenbladstekeln (*Endelomyia aethiops*) är mycket vanligt förekommande på odlade rosor.

Skadebild

Bladets övre skikt är uppätet, endast undersidans epidermis finns kvar. Till en början ser den skadade vävnaden vitaktig ut. Den blir med tiden alltmer brunfärgad och torkar. Starkt angripna buskar ser torra ut och tillväxten hämmas.

Biologi och utseende

Den fullbildade stekeln är 4–5 mm lång, svart med delvis gulaktiga ben. Fortplantningen är huvudsakligen partenogenetiskt, vilket betyder att honan reproducerar sig utan föregående befruktning. Under maj och juni lägger honorna ägg på undersidan av bladen. Äggen kläcks efter 1–2 veckor. Larven är egentligen gul i färgen men det gröna tarminnehållet syns genom larvhuden och larven ser därför gulgrön ut. Larvhuden är täckt av slem, som emellertid är färglös. Larven lever på ovansidan av bladen och oftast uppträder flera larver på ett och samma blad. Efter 3–4 veckor är larven fullvuxen och är då ca 15 mm lång. Den tar sig då ned i jorden och spinner in sig i en kokong i vilken den övervintrar. Förpuppning sker påföljande vår strax innan de fullbildade insekterna kommer fram. En del kokonger utvecklas vidare först efter ytterligare något år. I regel uppträder endast en generation årligen.

VITGÖRDLAD ROSENBLADSTEKEL

Den vitgördlade rosenbladstekeln (*Allantus cinctus*) är allmän på rosor över hela landet, men inte fullt så vanligt förekommande som de ovan nämnda steklarna. Denna art föredrar främst glattbladiga rosor.

Skadebild

Bladen uppvisar större eller mindre hål. Gnagskadorna börjar oftast från kanten av bladet. Oftast lämnas endast grövre nerver kvar. Normalt påverkas inte plantans tillväxt och utveckling.

Biologi och utseende

Den fullbildade stekeln är svart och 7–10 mm lång. Den kommer fram i maj–juni och honan lägger ägg på bladets undersida. Äggen läggs i en skåra i mittnerven, oftast ett eller två ägg per blad. De sväller kraftigt och det bildas iögonenfallande utbuktningar på motsvarande ställen på bladets översida. Efter ungefär två veckor kläcks äggen.

Den slemmiga rosenbladstekelns larver äter upp bladets övre skikt, endast undersidans epidermis finns kvar. Skadade blad sitter kvar på plantan.

Larven till den vitgördlade rosenbladstekeln äter större eller mindre hål, oftast med början från kanten. Endast de grövre nerverna lämnas kvar.

Larven är vitaktigt grön med lite mörkare blågrön rygg. På varje led finns tre rader med vita, hårbesatta vårtor. Huvudet är svagt gulbrunt med en mörk, större eller mindre fläck på hjässan. När larverna vilar sitter de spiralformigt hoprullade på bladets undersida. Om de blir störda faller de synnerligen lätt till marken. Till en början äter larven på bladets undersida för att senare äta bladet rakt över med början från kanten. Efter ungefär tre veckor är larven fullvuxen och 12–15 mm lång. Den söker sig då till avbrutna eller avskurna skott där den borrar sig in någon centimeter och förvandlas till en tunn, halvgenomskinlig, grönaktig kokong. Denna art uppträder troligen i två generationer per år. Övervintring sker i kokongstadiet. Förpuppning sker påföljande vår strax före den fullbildade insekten kommer fram.

GUL ROSENSTEKEL

Den gula rosenstekeln (*Arge ochropa* syn. *Arge rosae*) är allmän på rosor men tillhör inte de vanligast förekommande bland växtsteklar på rosor.

Skadebild

Bladen uppvisar större eller mindre hål. Gnagskadorna börjar oftast från kanten av bladet. Oftast lämnas endast grövre nerver kvar. Gnagskadorna går ej att skilja från de skador som larven till den vitgördlade rosenbladstekeln gör. Skott som honan till gul rosenstekel har lagt ägg i kommer att böja sig, ibland i nästan 90° vinkel. Det händer att skotten går av om skottet böjer sig allför kraftigt.

Biologi och utseende

Äggen sticks in på rad i de unga skotten. Efter att äggen har kläckts torkar den äggbelagda vävnaden och skotten kröker sig. Larven är ca 2,5 cm lång som fullvuxen, ljusgrön med gulaktig rygg och den har talrikt med små, svarta vårtprickar.

Larven till gul rosenstekel är ljusgrön med gulaktig rygg, och den har talrikt med små, svarta vårtprickar.

SÖMNTORNSSTEKEL

Galler av sömntornsstekeln (*Diplolepis rosae*) är mycket vanligt förekommande. De mosslika gallerna är iögonenfallande. Uppträder främst på nyponros (*Rosa dumalis*).

Skadebild

På bladens mittnerv, knoppar, blommor eller unga frukter sitter rundade, oregelbundna, vanligen 1–5 cm, ibland 10 cm stora gallbildningar. Gallerna är mosslika och består av greniga hårutskott. Till en början är de ljusgröna men blir snart vackert rödfärgade. Gamla gallar är bruna och torra. Ofta sitter gallerna tillsammans och är ibland sammanväxta.

Biologi och utseende

Steklarna lägger ägg på våren, vanligen i bladknopparna och gallen börjar växa ut. Gallen kan innehålla upp till 60 larvkammare. Gallerna kan emellertid även vara enrummiga. I varje kammare

De galler som bildas, främst på nyponros, när stekelhonan lägger sina ägg på våren, är mycket vackra.

Fullbildad sömntornsstekel.

lever en larv, som äter av den näringsvävnad som larvkammarens innervägg är beklädd med. Larven är fullvuxen tidigt på hösten. Den övervintrar i gallen och förpuppas där följande vår. Efter några veckor kläcks steklarna och gnager sig ut. Av de kläckta sömntornssteklarna är ofta mer än 99 procent honor och fortplantningen är helt eller övervägande partenogenetisk (= honan reproducerar sig utan föregående befruktning).

I gallen lever också flera andra stekelarter som inhysingar eller parasiter. Värdväxten, gallen och dess djurliv bildar ett eget samhälle.

Åtgärder mot bladsteklar på rosor

Kulturåtgärder

Genom noggranna iakttagelser av rosorna vid tiden för äggläggning (maj-juni) skulle man vid mulen väderlek eller tidigt på morgonen (djuren är särskilt tröga då) kunna minska populationen genom håvning eller genom att klämma ihjäl de fullbildade insekterna.

Där larverna ligger skyddade, som är fallet vid angrepp av rosenkottstekeln och lilla rosenbladstekeln, bör den angripna delen tas bort och

oskadliggöras vid minsta tecken på vissnesymptom respektive rullbildning. För att det andra floret skall få en så bra utveckling som möjligt, efter att det första floret spolierats p.g.a. angrepp av rosenkottstekeln, bör inte bara den skadade toppen tas bort. Beskärningen bör även omfatta de närmast sittande bladen. Larver som lever synligt på bladen, t.ex. slemmig rosenbladstekel, vitgördlad rosenbladstekel och gul rosenstekel, bör klämmas ihjäl snarast möjligt. Om skottet ser ut att vilja böja sig kan det bero på att gula rosenstekeln har lagt ägg på skottet. Leta efter eventuella äggsamlingar och kläm ihjäl dem med nageln. Även om den vackra gallbildningen som sömntornsstekeln åstadkommer kan ge upphov till missbildade skott och blad så har det mindre betydelse. Låt gallbildningarna få sitta kvar.

Kemisk bekämpning

Om angrepp av bladätande larver återkommer år efter år och i stor omfattning kan man prova att behandla med pyretrumpreparat eller preparat som innehåller imidakloprid eller tiakloprid.

Litteratur

Coulianos, C-C. & Holmåsén, I. 1991. *Galler. En fälthandbok om gallbildningar på vilda och odlade växter*. Interpublishing.

Douwes, P. m.fl. 1997. *Insekter. En fälthandbok*. Interpublishing.

Pettersson, M-L. 2009. *Skydda din trädgård*. Ordalaget Bokförlag AB.

Pettersson, M-L. & Åkesson, I. 2003. *Växtskydd i trädgård*. Natur och kultur/LTs förlag.

Tullgren, A. 1929. *Kulturväxterna och djurvärlden*. Albert Bonniers förlag.

Text:

Maj-Lis Pettersson
SLU, inst. för ekologi
Box 7044
750 07 Uppsala
Tel: 018-67 10 00

e-post: Maj-Lis.Pettersson@ekol.slu.se

Foto: Karl-Fredrik Berggren, Nina Bergström, Hans-Lennart Hansson och Tomas Lagerström.

September 2009 rev.

Faktabladerna kan beställas som årsabonnemang, komplett serie eller enstaka exemplar.

Eftertryck av denna publikation är förbjudet enligt lag. Den som vill mångfaldiga något av innehållet måste först få tillstånd från SLU. Tel: 018-67 23 47

© Sveriges lantbruksuniversitet ISSN 0281-8566

Ansvarig utgivare och redaktör:

Maj-Lis Pettersson
E-post: Maj-Lis.Pettersson@ekol.slu.se
Hemsida: <http://www.slu.se/vaxtskyddtradgard>
Distribution: SLU Publikationstjänst
Box 7075, 750 07 Uppsala
Tel: 018-67 11 00
E-post: publikationstjanst@slu.se